

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/206367,TEKST-AUDIO-85-rocznica-agresji-Zwiazku-Sowiecki-ego-na-Polske.html>
27.02.2026, 22:28

[TEKST + AUDIO] 85. rocznica agresji Związku Sowieckiego na Polskę

W nocy z 16 na 17 września 1939 r. o godz. 3.00 do Ludowego Komisariatu Spraw Zagranicznych ZSRS w Moskwie został wezwany ambasador polski Wacław Grzybowski, który usłyszał, że wobec rozpadu państwa polskiego Związek Sowiecki pragnie ochronić życie i mienie ludności Zachodniej Ukrainy i Białorusi oraz uwolnić lud polski od wojny. Tym samym Związek Sowiecki wprowadzał w życie ustalenia wynikające z tajnego protokołu do paktu Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 r. W konsekwencji, którego państwo polskie stało się ofiarą nie tylko agresywnej polityki Hitlera, ale również Stalina.

16.09.2024

Niespodziewany cios

17 września 1939 r. Armia Czerwona bez wypowiedzenia wojny wkroczyła na teren II Rzeczypospolitej. Napaść na Polskę była częścią tajnego paktu Ribbentrop-Mołotow, który zawarły Niemcy i Rosja. Związek Sowiecki uznał, że wszelkie układy zawarte uprzednio z Polską (w tym traktat ryski z 1921 r. i pakt o nieagresji z 1932 r.) nie obowiązują, Polska bowiem przestała istnieć. W chwili, gdy komisarz ludowy spraw zagranicznych Potiomkin odczytywał ambasadorowi Grzybowskiemu treść noty dyplomatycznej, Armia Czerwona rozpoczęła już zbrojną napaść na całą długość wschodniej granicy II RP.

W wielu punktach wzdłuż granicy oraz w głębi polskiego terytorium, m.in. pod Kowlem, Sarnami, Baranowiczami, Dubnem, Oranami i Tarnopolem agresorowi opór stawiały jednostki Korpusu Ochrony Pogranicza (m.in. Pułku „Sarny”, Zgrupowania „Małyńsk”, batalionów: „Kleek”, „Ludwikowi”, „Sienkiewicz”, „Dawigródek”) i Wojska Polskiego. Samodzielna Grupa Operacyjna „Polesie” gen. Franciszka Kleeberga 29-30 września stoczyła zwycięskie walki z oddziałami sowieckimi pod Jabłonią i Milanowem. Improwizowana grupa dowodzona przez gen. Wilhelma Orlika-Rückemanna pod Szackiem 28 i 29 września walczyła z 52. Dywizją Strzelecką. Była to największa bitwa z Sowietami w kampanii wrześniowej. 1 października 1939 r. pod Wytocznem wspomniane oddziały polskie stoczyły również walkę z sowiecką 45. Dywizją Strzelecką. Wobec przewagi wroga, a przy tym wyczerpania wojsk polskich, gen. Orlik-Rückemann zdecydował o zaprzestaniu walki i wydał rozkaz rozproszenia swoich oddziałów.

Do rangi symbolu urosła także obrona Grodna (20-21 września). W dniach 18-19 września broniło się Wilno. Pod Lwów pierwsze jednostki sowieckie dotarły w nocy z 18 na 19 września. 21 września 1939 r. dowództwo obrony Lwowa rozpoczęło pertraktacje z Sowietami i dzień później, 22 września, podpisano protokół o przekazaniu miasta Armii Czerwonej. Mimo zagwarantowania w tym dokumencie nietykalności oficerom polskim opuszczającym miasto Sowietzi aresztowali ich, a następnie wysłali w głąb Rosji. Trafili oni głównie do obozu w Starobielsku i zostali zamordowani w Katyniu, Charkowie i Kalininie (Zbrodnia Katyńska).

Defilada bandytów

22 września w Brześciu, który został przekazany Armii Czerwonej przez Wehrmacht, odbyła się wspólna defilada oddziałów pancernych niemieckich i sowieckich. Traktat o granicach i przyjaźni, zwany też drugim paktem Ribbentrop-Mołotow, ZSRS i Rzesza Niemiecka podpisały 28 września

1939 r. Sowieci i nazistowskie Niemcy tym razem oficjalnie przypieczętowali podział Polski oraz rozdzielili strefy wpływów w krajach bałtyckich.

W ślad za oddziałami Armii Czerwonej na tereny polskie wkraczały oddziały specjalne NKWD. Zaczęły się masowe aresztowania i egzekucje elit lokalnych zgodnie z przygotowanymi uprzednio listami proskrypcyjnymi, represje wobec setek tysięcy obywateli Rzeczypospolitej (w czasie II wojny światowej wywieziono do ZSRS ponad 320 000 obywateli polskich), którzy wywożeni byli w nieludzkich warunkach na Syberię, czy do Kazachstanu, a tam przymuszani do niewolniczej pracy. Zaczęła się grabież polskiego majątku narodowego i dóbr prywatnych. *Te sowieckie zbrodnie rozpoczęły szereg aktów przemocy, składających się na tragedię Golgoty Wschodu* – jak stwierdzano w Uchwale Sejmu RP z 23 września 2009 r.

Kulminacyjnym momentem polityki Sowietów była śmierć 22 tys. oficerów, policjantów, naukowców, duchownych, prawników, lekarzy, nauczycieli i działaczy społecznych, rozstrzelanych przez NKWD strzałem w tył głowy na mocy decyzji najwyższych władz ZSRS z 5 marca 1940 roku.

Pamięć jest najważniejsza

W rocznicę sowieckiej agresji na Polskę w 1939 r., która zapoczątkowała masowe wywózki obywateli polskich z Kresów do ZSRS - na mocy uchwały Sejmu z 2013 r. - obchodzimy Dzień Sybiraka.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej upamiętnia tych, którzy tam zginęli, tych, którym udało się powrócić do Ojczyzny, tych, którzy osiedli w różnych częściach świata, oraz tych, którzy pozostali w miejscu swego zesłania, gdzie kultywowali polskość – napisano w uchwale.

W 2022 r. IPN przygotował wystawę pt. „Pakt zbrodniarzy”, dotyczącą paktu Ribbentrop-Mołotow, która była prezentowana zarówno w Polsce, jak i za granicą (m.in. w Parlamencie Europejskim).

Sławomir Kalbarczyk, Marcin Przeglętko (red.), *Po jednej i drugiej stronie linii Ribbentrop-Mołotow. Okupacja niemiecka i sowiecka ziem polskich w latach 1939-1941 w porównaniu*. Tom 1, Warszawa 2020 - publikacja zawiera dziesięć studiów przygotowanych przez specjalistów zajmujących się problematyką okupacji niemieckiej i sowieckiej na ziemiach polskich w latach 1939-1941 oraz pięć krótkich podsumowań, które w zamyśle wydawców miały stanowić porównanie obu okupacji.

**PO JEDNEJ I DRUGIEJ
STRONIE LINII
RIBBENTROP-
-MOŁOTOW**

Okupacja niemiecka
i sowiecka
ziem polskich
w latach 1939–1941
w porównaniu

tom 1

Tomasz Łabuszewski, *Ukradzione dzieciństwo / Stolen Childhood*, współpraca Anna Maria Adamus, Ewa Dyngosz, Edyta Gula, Warszawa 2022 – album poświęcony najbardziej bezbronnym polskim ofiarom II wojny światowej – czyli dzieciom.

UKRA DZIO NE DZIE CIŃ STWO STO LEN CHILD HOOD

5

Pion edukacyjny Instytutu Pamięci Narodowej opracował tę ką edukacyjną *Agresja sowiecka na Polskę i okupacja wschodnich terenów Rzeczypospolitej (1939-1941)*, poświęconą sytuacji

obywateli polskich na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej. [Teka dostępna jest w hiperlinku.](#)

TEKI EDUKACYJNE

AGRESJA SOWIECKA NA POLSKĘ I OKUPACJA WSCHODNICH TERENÓW RZECZYPOSPOLITEJ [1939–1941]

IPN Edukacja

Ponadto polecamy Państwu również artykuły i publikacje, ukazujące przyczyny, przebieg i skutki

napaści sowieckiej na Polskę we wrześniu 1939 r.:

- Karol Nawrocki, [Pakt zbrodniarzy. Toast za Hitlera, który zmienił świat](#)
- Karol Nawrocki, [Agresja 17 września 1939 r. – historyczne kłamstwo bieżącej polityki Kremla](#)
- Włodzimierz Suleja, [Wrzesień 1939 roku](#)
- Magdalena Dzienis-Todorczuk, [Sowiecka agresja na Polskę 17 września 1939 r.](#)
- [Oświadczenie IPN w związku z wypowiedziami Prezydenta Federacji Rosyjskiej na temat II wojny światowej i jej przyczyn](#)
- [Sowiecki film propagandowy z 1939 r.](#) z komentarzem,
- Dokument zrealizowany przez kanał TVP Historia we współpracy z IPN i Instytutem Ekspertyz Sądowych w Krakowie pt. [„Ekspertyza. Katyńskie doły śmierci”](#), wyprodukowany w 2019 r.,

Wkroczenie wojsk sowieckich 17 września 1939 – [fotografie z zasobów Archiwum IPN](#)

Artykuły i informacje o agresji sowieckiej na Polskę z września 1939 r. znajdą Państwo w naszych portalach [www.przystanekhistoria.pl](#) oraz [Polskie miesiące](#).

Osobom zainteresowanym informacjami o losach bliskich represjonowanych przez Związek Sowiecki w latach 1939-1956 polecamy portal [Centrum Informacji o Ofiarach II Wojny Światowej](#) Archiwum IPN.

AUDIO: dr Patryk Pleskot (BBH IPN Warszawa) o agresji ZSRS na Polskę

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Centrala

Wspólna defilada jednostek Wehrmachtu i Armii Czerwonej. Przemarsz ul. Lubińska GK-5-1-368-3-1

Pliki do pobrania

[dr Patryk Pleskot \(BBH IPN Warszawa\) o agresji ZSRS na Polskę \(mp3, 3.19 MB\)](#)
[dr Patryk Pleskot \(BBH IPN Warszawa\) o agresji ZSRS na Polskę \(wav, 23.4 MB\)](#)
